

هو العليم

تبیین ویژگی ها و صفات مومن حقیقی

آیة الله حاج سید محمد محسن حسینی طهرانی

اسرار ملکوت، جلد 2

در این حدیث شریف امام سجاد علیه السلام به تبیین ویژگی ها و صفات مومن حقیقی پرداخته اند

معرفی مؤمن حقیقی در کلام امام سجاد علیه السلام

حضرت سید الساجدین و زین العابدین علی بن الحسین علیهما السلام می فرمایند:

إِذَا رَأَيْتُمُ الرَّجُلَ قَدْ حَسُنَ سَمُّهُ وَ هَدِيَهُ وَ تَمَاتَتْ فِي مَنْطِقِهِ وَ تَخَاضَعَ فِي حَرَكَاتِهِ فَرُؤِيدًا لَا يَغْرَتُكُمْ! فَمَا أَكْثَرَ مَنْ يَعِجْزُهُ تَنَاوُلُ الدُّنْيَا وَ رُكُوبُ الْحَرَامِ مِنْهَا لِضَعْفِ نَيْتِهِ وَ مَهَانَتِهِ وَ جُبْنِ قَلْبِهِ، فَنَصَبَ الدِّينَ فَخًّا لَهَا، فَهُوَ لَا يَزَالُ يَحْتَلُّ النَّاسَ بظَاهِرِهِ، فَإِنْ تَمَكَّنَ مِنْ حَرَامٍ اقْتَحَمَهُ.

وَ إِذَا وَجَدْتُمُوهُ يَعِفُّ عَنِ الْمَالِ الْحَرَامِ فَرُؤِيدًا لَا يَغْرَتُكُمْ! فَإِنَّ شَهَوَاتِ الْخَلْقِ مُخْتَلِفَةٌ، فَمَا أَكْثَرَ مَنْ يَنْبُؤَا عَنِ الْمَالِ الْحَرَامِ وَ إِنْ كَثُرَ، وَ يَحْمِلُ نَفْسَهُ عَلَى شَوْهَاءَ قَبِيحَةٍ، فَيَأْتِي مِنْهَا مُحْرِيًّا.

فَإِذَا وَجَدْتُمُوهُ يَعِفُّ عَنِ ذَلِكَ فَرُؤِيدًا لَا يَغْرَتُكُمْ! حَتَّى تَنْظُرُوا مَا عُقْدَةُ عَقْلِهِ، فَمَا أَكْثَرَ مَنْ تَرَكَ ذَلِكَ أَجْمَعِ ثُمَّ لَا يَرْجِعُ إِلَى عَقْلِ مَتِينٍ فَيَكُونُ مَا يَفْسِدُهُ بِجَهْلِهِ أَكْثَرَ مِمَّا يَصْلِحُهُ بِعَقْلِهِ.

فَإِذَا وَجَدْتُمْ عَقْلَهُ مَتِينًا فَرُؤِيدًا لَا يَغْرَتُكُمْ! حَتَّى تَنْظُرُوا أَمَعَ هَوَاهُ يَكُونُ عَلَى عَقْلِهِ أَمْ يَكُونُ مَعَ عَقْلِهِ عَلَى هَوَاهُ؟ وَ كَيْفَ مَحَبَّتُهُ لِلرِّيَاسَاتِ الْبَاطِلَةِ وَ زُهْدُهُ فِيهَا، فَإِنَّ فِي النَّاسِ مَنْ خَسَرَ الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةَ فَيَتْرُكُ الدُّنْيَا لِلدُّنْيَا، وَ يَرَى أَنَّ لَذَّةَ الرِّيَاسَةِ الْبَاطِلَةِ أَفْضَلُ مِنْ لَذَّةِ الْأَمْوَالِ وَ النِّعَمِ الْمُبَاحَةِ الْمُحَلِيلَةِ؛ فَيَتْرُكُ ذَلِكَ أَجْمَعِ طَلَبًا لِلرِّيَاسَةِ حَتَّى إِذَا قِيلَ لَهُ اتَّقِ اللَّهَ أَخَذَتْهُ الْعِزَّةُ بِالْإِثْمِ فَحَسْبُهُ جَهَنَّمُ وَ لَبِئْسَ الْمِهَادُ.

فَهُوَ يَخْبِطُ خَبْطَ عَشَوَاءٍ يَقُودُهُ أَوَّلُ بَاطِلٍ إِلَى أْبَعَدِ غَايَاتِ الْخَسَارَةِ وَ يُمِدُّهُ رَبُّهُ بَعْدَ طَلْبِهِ لِيَا لَا يَقْدِرَ عَلَيْهِ فِي طُغْيَانِهِ. فَهُوَ يَحِلُّ مَا حَرَّمَ اللَّهُ وَ يَحْرِمُ مَا أَحَلَّ اللَّهُ، لَا يَبَالِي مَا فَاتَ مِنْ دِينِهِ إِذَا سَلِمَتْ لَهُ رِيَاسَتُهُ الَّتِي قَدْ شَقِيَ مِنْ أَجْلِهَا، فَأُولَئِكَ الَّذِينَ غَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ وَ لَعَنَهُمْ وَ أَعَدَى لَهُمْ عَذَابًا مُهِينًا.

وَ لَكِنَّ الرَّجُلَ كُلِّي الرَّجُلِ نِعَمَ الرَّجُلِ هُوَ الَّذِي جَعَلَ هَوَاهُ تَبَعًا لِأَمْرِ اللَّهِ وَ قُوَاهُ مَبْدُولَةً فِي رِضَى اللَّهِ، يَرَى الدُّنْيَا مَعَ الْحَقِّ أَقْرَبَ إِلَى عِزِّ الْأَبَدِ مِنَ الْعِزِّ فِي الْبَاطِلِ، وَ يَعْلَمُ أَنَّ قَلِيلَ مَا يَحْتَمِلُهُ مِنْ ضَرَّائِهَا يُؤَدِّيهِ إِلَى دَوَامِ النِّعَمِ فِي دَارٍ لَا تَبِيدُ وَ لَا تَنْفَدُ، وَ أَنَّ كَثِيرَ مَا يَلْحَقُهُ مِنْ سَرَّائِهَا إِنْ اتَّبَعَ هَوَاهُ يُؤَدِّيهِ إِلَى عَذَابٍ لَا انْقِطَاعَ لَهُ وَ لَا يَزُولُ.

فَدَلِكُمْ الرَّجُلُ نِعَمَ الرَّجُلِ؛ فِيهِ فَتَمْسِكُوا وَ بَسُنِّيْتِهِ فَاقْتَدُوا وَ إِلَى رَبِّكُمْ فِيهِ فَتَوَسَّلُوا فَإِنَّهُ لَا تُرْدَى دَعْوَةٌ وَ لَا يَحْيَبُ لَهُ طَلْبَةٌ.

«اگر مردی را ببینید که طریقه و روش او نیکوست، و گفتار خود را آهسته و آرام نموده، و سخن خود را ضعیف و ملایم نشان دهد و در کارها و حرکاتش خود را خاضع و فروتن جلوه دهد، فوراً به او گرایش پیدا

نکنید! دست نگاه دارید، توقّف کنید که شما را گول نزنند! زیرا چه بسیار کسانی هستند که به علت سستی نیت و پستی هویت و ترسو بودن، دلشان از رسیدن به دنیا و ارتکاب کارهای حرام عاجز مانده‌اند، و بدین جهت دین را دام وصول به دنیا و وسیله صید وصول به مادیات و شهوات قرار می‌دهند؛ مردم را به ظاهر آراسته خود می‌فریبند و چنانچه به چیز حرامی دست یابند با تمام مشقّت و تکلف خود را بدان می‌رسانند و دست می‌آلایند. و اگر دیدید که آن مرد از مال حرام اجتناب می‌ورزد و دست بدان نمی‌آلاید پس باز صبر کنید! و در گرایش به او مبادرت نکنید که شما را فریب ندهد! چون خواسته‌ها و تمایلات نفسانی مردم مختلف است؛ زیرا که چه بسیاری از مردم از به دست آوردن مال حرام گرچه فراوان باشد دوری می‌کنند، ولیکن اراده خود را از راه زنا و اعمال شنیعه باز نمی‌دارند، و نفس خود را بر ورود بر یک زن زشت کریه المنظر فرود آورده و از راه حرام با او آمیزش می‌کنند.

و اگر آن مرد را چنین یافتید که از این عمل زشت هم دوری می‌کند باز شکبیا باشید! و در گرایش به او شتاب نکنید که مبادا شما را گول زند! تا خوب بنگرید که گره و بستگی عقلانی او چطور است؟ و مرکز تصمیم‌گیری تفکیری او چگونه است؟ چون بسیاری از مردم هستند که از روی آوردن به دنیا و ارتکاب محرّمات و وصول به اموال حرام و اعمال آمیزشی جنسی خودداری نموده و عفت به خرج می‌دهند، ولیکن دارای عقل متین و فکری استوار نیستند؛ و بنابراین مفسده کارهایی را که انجام می‌دهند بیش از مصلحت آنست؛ چون بر پایه جهالتی که دارند مفسده‌ای می‌آفرینند بیشتر از مصلحتی که پدیده عقل و درایتشان است.

و اگر عقل او را نیز متین و استوار یافتید باز زود اقدام بر پیروی و تبعیت نکنید! تا آنکه او را بنگرید که آیا با هوای نفس خود متحد شده و بر علیه عقلش قیام کرده است؟ و یا آنکه با عقلش متحد شده و با هم بر علیه هوای نفس امّاره به پا خاسته‌اند؟ و دیگر ببینید که آیا نسبت به ریاست‌های باطله دنیویه اشتیاق و رغبت دارد، یا آنکه بی‌رغبت و میل است؟ چون در میان توده مردم افرادی یافت می‌شوند که هم دنیا و هم آخرت هر دو را باخته‌اند؛ دنیا را برای وصول به دنیا ترک گفته‌اند و پنداشته‌اند که لذّت ریاست‌های باطل از لذّت اموال حرام و نعمتهای مباح و حلال بیشتر است، و بنابراین برای نیل به ریاست‌های باطل از همه اینها گذشته‌اند. و اگر به آنها گفته شود: از خدا بپرهیز! مقام خودخواهی و عزّت کاذب او را به گناه می‌کشد؛ پس جهنّم برای او بس است و حقاً بد جایگاهی است.

این چنین فردی چون آدم یک چشمی پیوسته در امور بدون بصیرت و درایت است، و اولین گامی که به باطل بردارد او را به آخرین مراتب خسران و زیان می‌کشاند. و پس از آنکه نمی‌تواند به منویات خود برسد، پروردگارش او را در طغیان و سرکشی ممتدّ می‌برد، و در این صورت آنچه را خدا حرام کرده است حلال می‌شمرد، و آنچه را خدا حلال کرده حرام می‌شمرد؛ و اگر ریاست باطلش که بدنالش می‌رود و برای وصول

به آن خود را به مهالک انداخته و به شقاوت رسانده است سالم بماند، باکی در از بین رفتن دینش ندارد؛ پس این افراد کسانی هستند که خدا بر آنها غضب نموده و به آنان صلاهی دورباش زده و عذاب ذلت آمیز و تحقیرانگیز برایشان مهیا ساخته است.

ولیکن مرد، تمام مرد، نیکو مرد آن کسی است که هوای نفس و درخواست خود را تابع امر خدا نموده است و قوای خود را در راه رضای خدا مبدول داشته است؛ و ذلت را با وجود داشتن حق، به عزت ابدیه نزدیکتر می یابد از عزتی که با باطل به دست می آید. و به یقین می داند که گرفتاری های کم و ناچیز دنیا که برای رضای خدا آنها را تحمّل می کند، او را به دوام نعمتهای ابدیه خداوند در بهشتی که خرابی و فناء و نیستی ندارد خواهد رسانید. و نیز می داند که اگر از هوای نفس اماره خود پیروی کند بسیاری از خوشی هایی که در دنیا می برد او را به عذاب ابدیه خداوند که زوال و انقطاع ندارد خواهد کشانید.

پس بنابراین بدانید که مرد تمام عیار چنین مردی است؛ مرد نیکو، پسندیده و استوار چنین مردی است؛ پس حتماً به او تمسک کنید و بر رویه و منهاج و سیره او اقتدا نمائید و بوسیله او بسوی پروردگارتان متوسّل شوید! چون درخواست و دعای او ردّ نمی شود و طلب و خواهش او دچار جرمان نمی گردد.»

امام سجّاد علیه السّلام راه شناسائی افراد را معاشرت و مراوده با آنها می داند

در این روایت شریفه حضرت سجّاد علیه السّلام به خوبی از نقاط ضعف و امور سلبیه در یک چنین فردی پرده برمی دارند. و مطلب را بر محور حبّ و نفع شخصی و رعایت مصالح فردی و حفظ شخصیت و انانیت در ارتباطات اجتماعی و معاشرت با افراد قرار می دهند.

معاشرت و مراوده و مصاحبت با این افراد انسان را به مسائل باطنی آنها و اسرار مخفیه در نفوس ایشان آشنا می سازد، و این همان مطلبی است که تمام بزرگان راه و مربیان اخلاق بدین مسأله هشدار داده اند و ما را برحذر داشته اند و از خطر این دام سخن رانده اند، و حجّت را بر همه ما تمام کرده اند و جای هیچ گونه عذر و بهانه ای باقی نگذاشته اند.